

Natuur & cultuur op de grens van berg en steppe

FARM LATOR

Een sprookje

Ergens voorbij Budapest, aan de rand van een oneindig bos, woonde een oude vrouw (Mariska néni) alleen op een boerderij. Zij sjouwde met haar kromme, eenentachtig jaar oude rug, zinken emmers vol met aardappelen, en besproeide de groenten met water uit de beek. Zelfs midden in de winter weigerde ze gebruik te maken van een binnentoilet of haar kleding te wassen met leidingwater.

Ze kookte op zo'n mooi ouderwets houtfornuis, dat tevens het enige vertrek, waarvan ze gebruik maakte, verwarmde. Haar kippen en varken aten de resten van de maaltijden; vrijwel niets ging verloren in een afvalbak. Naadloos paste zij in deze omgeving, waar de tijd even leek stil te hebben gestaan en de natuur nog heerst over de mensen.

De realiteit

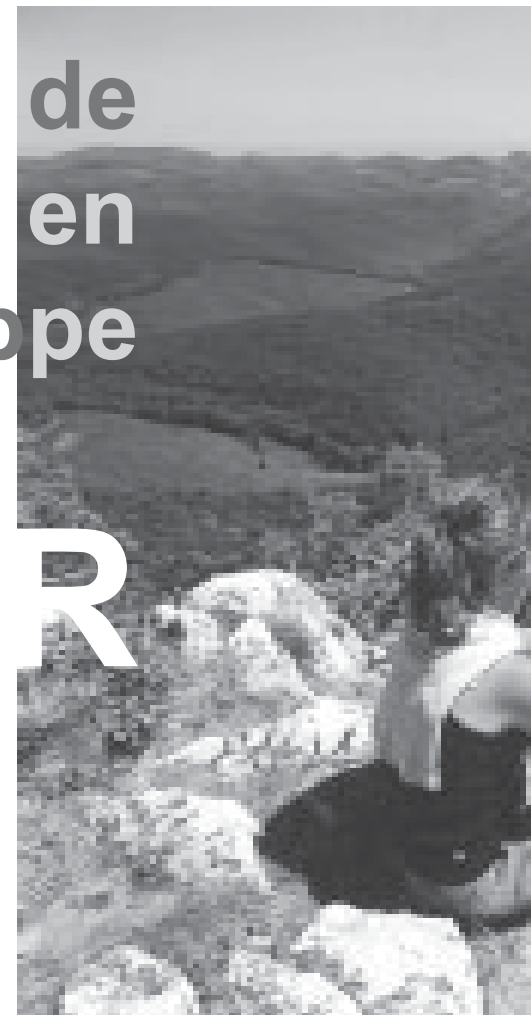
Voor de meeste stedelingen (voor mij en mijn Hongaarse vrouw dus ook) is dit een romantisch beeld dat hoort bij een achterhaalde plattelandscultuur. Een reis naar het oosten is in sommige opzichten echter ook een reis terug in de tijd. Mariska néni heeft bij ons een zekere hang naar romantiek bevredigd, maar ook respect afgedwongen voor een dergelijke, niets verspillende, maar soms zware levenswijze.

Vooral de winters werden op den duur te zwaar voor de oude vrouw. Wij kwamen, ca. vijf jaar geleden, in haar leven toen haar bezittingen onofficieel te koop stonden. Mijn Hongaarse vrouw en ik zochten al

een poos naar een flink stuk land met meer dan één huis. De toentertijd nog vage plannen waren er een boerderij camping/pension te beginnen. De oude vrouw woont inmiddels bij haar dochter in een dorpje verderop. En wij hebben haar domein in het dorp Lator, gelegen in Nationaal Park Bükk, in twee jaar tijd veranderd in een vakantie/excursie boerderij (zie foto).

Het dorp

Het dorp Lator is een gemeidelijke gemeenschap met 19 huizen. We zijn hier met veel vriendschap ontvangen en voelen ons thuis tussen de eenvoud en spontaniteit van de dorpsbewoners. Terwijl wij hier nog maar net woonden, hebben de burens tijdens onze trouwerij, op het erf van onze boerderij, de catering verzorgd. Dat gebeurde op authentieke wijze, op oude houtgestookte kookpotten en ovens. Soms is het moeilijk je voor te stellen dat we hier in het jaar 2000 leven. Zo maakt men hier nog regelmatig gebruik van natuurlijke hulpbronnen uit de directe omgeving. De meeste dorpsbewoners weten bijvoorbeeld exact welke paddestoelen (van honderden soorten) eetbaar zijn of niet. In de lange, koude winters wordt gestookt op hout, dat veel goedkoper is dan gas. Ook egt men de kleine akkertjes nog met behulp van

een paard. Het maïsveld, dat jarenlang de kippen en varkens van Mariska néni voorzag van voedsel is door Lajos met zijn paard geëgaliseerd. Het is nu kampeerterein.

De bergen

De locatie in het Zuidoosten van Nationaal Park Bükk, sprak ons enorm aan. De bergen liggen direct achter de boerderij en de poesta ligt op een steenworp naar het zuiden. Het

Bükk

Bükkgebergte is een zgn. karstgebergte, dat wordt gekenmerkt door druipsteengrotten en andere spectaculaire karstverschijnselen als dolines (grote kuilen in de oppervlakte) en kliffen. Deze dolines zijn begroeid met bloemenweiden (met o.a. veel vlinders en orchideeën). Het panorama op de kliffen is fantastisch (zie foto). Er is mooi te zien hoe uitgestrekt Nationaal Park Bükk eigenlijk is. Je kunt er uren dwalen zonder een mens tegen te komen. Deze rust wordt door onze gasten

Lajos egaliseert met zijn paard het campingterrein

zeer gewaardeerd, maar is ook bijzonder belangrijk voor verschillende zeldzame dieren als de Lynx en meerdere soorten arenden. De Keizerarend bijvoorbeeld (met een spanwijdte van ruim twee meter) is met regelmaat boven de boerderij waar te nemen.

De poesta

De poesta ten zuiden van Bükk biedt een totaal ander landschap. Het is een kleurrijk mozaïek van wetlands (moeras en open water) en steppen (droge graslanden).

De vlakte wordt slechts hier en daar onderbroken door een boerderij met stallen en verspreid liggende bosjes. Karakteristiek zijn de herders met kudden schapen. Van oudsher wordt de poesta extensief beweid. Door de hoge zoutgehalten in de bodem zijn opbrengsten van landbouwgewassen vaak gering en daardoor niet interessant. Grote delen zijn dan ook gespaard gebleven en hebben een status van Beschermd Landschap of zelfs van

Nationaal Park. De poesta is een paradijs voor vogels. Een van de meest opvallende soorten is de exotische, scharlakenblauwe Scharrelaar. Menig natuurliefhebber maakt de lange reis vanuit West Europa om deze bijzondere soort een keer te zien. Maar bovenal is het landschap spectaculair; de ruimte is er nagenoeg onbegrensd en de kleuren veranderen voortdurend (zie foto).

Cultuur

De cultuur in onze streek is onlosmakelijk verbonden met de natuur. Farm Lator ligt op een oude breuklijn in de aardkost. Er zijn daardoor in onze omgeving heetwaterbronnen en zogenaamde lavaplateau's. De Hongaarse cultuur is niet los te zien van warme gezondheidsbaden en kuuroorden, die, van klein tot groot, verspreid in het gebied zijn te vinden. Een van die kuuroorden is de barokke stad Eger die tegelijkertijd het historisch centrum is van de regio.

De lavaplateau's zijn uitermate geschikt voor de druiventelst. O.a. het beroemde Stierenbloed is afkomstig uit deze streek, maar ook de kleine boeren hebben eigen voorraadjes in honderden kleine keldertjes. Een bezoek aan deze kleine kelders is een leuke manier om met de plaatselijke bevolking in contact te komen. Dan kom je ook aan de weet dat deze grotjes, tijdens de Turkse overheersing, dienst deden als gevangenis of martelkamers. En later is men in deze grotten gaan wonen.

Kool- en kalkbranders

Bükk is door de steile hellingen en de uitgestrekte bossen een ruig en ontoegankelijk gebied. Het is daardoor moeilijk te ontginnen en zeer schaars bevolkt. Van oudsher is bosbouw de belangrijkste vorm van landgebruik en zijn andere activiteiten afhankelijk van het bos. Het kool- en kalkbranden zijn twee in-